

АВИЈАЦИЈА У САВРЕМЕНОЈ ОПЕРАЦИЈИ

Реално ценећи све факторе војне науке у техничком и тактичко-оперативном светлу и будући развој и ратне технике и оперативно-стратегијских начела у вези са њеним развојем, може се чврсто тврдити да ће се авион као борбено средство још дуго задржати у наоружању и даље развијати упоредо са ракетама, сателитима, термонуклеарним и биолошко-хемијским оружјем за масовно уништавање. Мишљења да је авион данас неактуелан, да у наоружању треба задржати само неке типове бомбардерске или ловачке авијације, или да га треба потпуно ликвидирати, која се понегде срећу, не усваја их ни једна земља, ни једна армија у свету. Индустијски развијене велике земље троше огромне суме за одржавање и усавршавање десетина хиљада авиона разних типова.

Авион је за сада незаменљив у ваздушном транспорту трупа, ратне опреме и материјала свих категорија, у извиђању из ваздуха, у тучењу из ваздуха циљева ситних размера на бојишту — класичним убојним средствима кад се нуклеарна не могу употребити због опасности по сопствене трупе и материјал. Неопходно је учешће авиона у борби за превласт у ваздуху и у борби са покретним циљевима на копну и мору, где ракете заостају од њега у прецизности погађања. Уз то авион је способан за ношење термонуклеарних и хемијско-биолошких убојних средстава. Сигурно је, значи, да у евентуалном будућем рату, нарочито у операцијама на копну, треба рачунати са масовном употребом авиона, упоредо са осталим савременим борбеним средствима, посебно ракетама.

Развој технике, појава пре свега нуклеарног оружја и масовне ракетне технике, довели су до уношења знатних измена у изглед и димензије операција евентуалног будућег рата у односу на оне из другог светског рата. Тиме је био опредељен и даљи развој и усавршавање ваздухопловних средстава. Тај развој не иде у смислу ликвидирања, истискивања авиона, него његовог прилагођавања и усавршавања да може успешно извршавати део — и то не мали — задатака у склопу савремене операције. Зато у сагледавању улоге и задатака авијације треба пре свега поћи од квалитета и особина савременог авиона, као и од општих карактеристика које би имала операција у евентуалном рату.

О САВРЕМЕНОМ АВИОНУ

Авион као борбено средство усавршава се из дана у дан. Основне компоненте које условљавају да је он бољег или слабијег квалитета, нису више оно што су биле на крају другог светског рата или, чак, пре годину дана. Брзина, висина, акциони радијус, способност ношења терета и његова опрема сваке врсте нагло се повећавају.

Данас авиони лете брзином 3400 км на час, на висинама већим од 30 км, са долетом више од 12 000 км и товаром од 50 тона. Пише се о пројектовању авиона са посадом, који ће летети брзином већом од звука више од седам пута и на висини већој од 40 км. Ради се, такође, на ракетопланима који ће летети изван атмосфере, слично као и космички бродови. Уосталом, и лет човека у космос је већ остварен. Космонаути СССР-а и САД-а већ су извршили такве подвиге, што значи да је човек способан за лет и ван атмосфере, да је способан да управља космичким бродом кроз космос, да га усмери одређеним правцем и да га успешно спусти на земљу. То је, заправо, авион ван атмосфере, који је способан за управљање и ношење убојних средстава, а такође и за тучење циљева и објеката одређених величина и размера.

Савремени авиони — тешки, средњи и лаки бомбардери, ловци-бомбардери и ловци — способни су да носе вођене пројектиле за дејство по циљевима у ваздуху и на земљи. Према том својству, ефикасност њихове употребе за борбу је огромно порасла. Тешки бомбардери, на пример, су у могућности да вођени пројектил избаце 500 км испред циља. Та им способност омогућава да избегну ватру ПВО објеката на који је управљен пројектил. С друге стране, ракета избачена са авиона носача превалиће путању не неколико хиљада километара, као кад би била избачена са неке рампе на земљи, већ неколико стотина километара. Тај факат гарантује њен неометан лет до циља, јер је противник услед краткоће времена онемогућен да је открије и пресретне. Координате ватрених положаја балистичких ракета, испалених са земље, на унапред фиксиране циљеве, лакше је одредити и предузети противмере за уништење. Далеко је то теже постићи за ракете испалене са авиона — матице, јер се претходно морају одредити његово место, брзина лета, висина, температура ваздуха и други утицајни фактори.

Значајно је нагласити да је авион, као носач вођених пројектила, далеко мање осетљив на ватру противавионских средстава било са земље или из ваздуха, јер избацује пројектил далеко ван зоне успешне ватре ПВО — циља напада. То је, такође, врло важно кад се авион третира као борбено средство, јер му се на тај начин и ефикасност и оправданост развоја и употребе знатно повећавају.

Бомбардери и ловци-бомбардери су способни да носе термонуклеарна убојна средства. За сада је авион, поред балистичке и осталих ракета које их избацују, једино борбено средство у ваздуху, које је у стању да носи и баци та најстрашнија убојна средства и да њима погађа и уништава циљеве и објекте. Авион, упоређен са ракетом, засад је у великом преимућству у погледу могућности за ношење количине таквог терета.

Данас више није тајна да се ради пуном паром на остварењу нуклеарног погона за авионе. Кад то буде остварено, онда је практично решено питање неограниченог долета, акционог радијуса и, уопште, остајања у ваздуху. За сада се дуже остајање у ваздуху и повећање акционог радијуса доста ефикасно решава пуњењем у ваздуху помоћу авиона-цистерни.

Радио-електроника, инфрацрвени зраци и друга достигнућа науке и технике омогућили су да се авион опреми врло прецизним и ефикасним инструментима за извршавање борбених задатака. Та опрема гарантује тачно погађање циљева у одсуству визуелне видљивости, аутоматско и непрекидно одређивање координата места на којем се налази авион, брзину, курс и растојање до следеће контролне тачке на марш-рути, правац и јачину ветра итд. То је велика помоћ пилотима који су раније морали све сами да израчунавају па су, природно, много грешили. Наиме, и без ових података има доста да се рачуна и утврди, па је у тако компликованом послу лакше долазило до грешака на штету и тачности погађања и оријентације. Од особитог је значаја телевизијско извиђање из ваздуха, које искључује губљење времена на обради и достављању драгоцених података. Они се сада достављају директно и одмах на командно место оног старешине који је компетентан да реагује и донесе одлуку. Телевизијске камере постављене на извиђачке авионе обезбеђују сигурну предају слика земљишта и објеката на велике удаљености и са висина плафона извиђачког авиона те обезбеђују тачно, врло брзо и широко откривање тока оперативних догађаја на великом простору.

Савремени авион је способан да лети ниско, у бришућем лету, и да при том дејствује по циљевима класичним и нуклеарним убојним средствима. Ради тога се изграђују авиони и мотори чије је искоришћавање најефикасније на малим висинама. Авион таквих особина је врло значајно борбено средство, јер избегава ватру противваздушне одбране која је — ма како модерно била опремљена — неефикасна у борби са њим кад напада у бришућем лету.

Савремени транспортни авиони знатно се разликују од оних из другог светског рата: могу да носе терет већи од 50 тона; превозе људе, разноврсну опрему и борбена средства, укључујући и интерконтиненталне пројектиле; радијус им је преко 7000 км; конструисани су тако да се могу брзо утоварити и истоварити итд.

Велики успеси који су већ сада постигнути у погледу вертикалног полетања, повећаће борбену примену авиона и смањити улогу аеродрома. Јединице опремљене таквим авионима могу се поставити врло близу фронта, у растреситом распореду, а не морају уређивати аеродроме, што представља огромно олакшање. Такав авион мање зависи од дужине акционог радијуса, може се лакше маскирати, заштитити и снабдевати.

ОПЕРАЦИЈЕ У БУДУЋЕМ РАТУ

Савремена операција представља низ маневара, борби, снажних нуклеарних удара остварених заједничким напорима свих видова оружане силе, усмерених ка постизању оперативног, а често и стратегијског циља.

Зависно од циља, операције могу водити веће или мање оперативне јединице. Карактеристично је да у савременој операцији један вид оружаних снага не може решити све задатке, већ је нужно да се она изводи заједничким напорима два или више вида. Снага и значај

операције одређују се учешћем ракетно-нуклеарног оружја и авијације високих квалитета, масовним учешћем мото-механизованих и оклопних јединица, масовном применом ваздушних десаната и применом достигнућа у радио-електроници. Тако комбинована копнена операција битно мења борбене могућности јединица свих родова и видова, које добијају огромну маневарску способност, постаје динамичнија, њена ширина и дубина се повећавају, док се време трајања скраћује.

За нападну операцију од особитог је значаја једновремени удар по целој тактичкој и оперативној дубини браниоца. Савремена средства то дозвољавају. Извиђање, нарочито из ваздуха, омогућава да се циљеви брзо проналазе и да се одмах пренесе захтев за њихово уништење или неутралисање. Концентрација снага и средстава за напад такође се битно изменила. Нападу главних групација, доведених брзо у полазне рејоне, претходе снажни нуклеарни удари по основним снагама браниоца на целој дубини. Отуда карактеристика непосредне везе између ватре и покрета не само тактичких већ и крупних, оперативних јединица, која није постојала у ранијим ратовима.

Под утицајем дејства нуклеарног оружја данас је знатно порасла ширина фронта напада оперативних јединица. Савремена борбена средства, нарочито далекометне и за маневровање способне ракете и авијација великог акционог радијуса, повећала су дубину нападних операција. Висок темпо наступања и велика дубина продора стварају, поред осталог, проблеме у редовном снабдевању интендантским потребама, убојним и погонским материјалом.

Нападна операција ће се изводити по одвојеним оперативним правцима, са врло честим борбама у сусрету и непрекидним борбеним дејствима на широком фронту уз неизвесности и осетљивост јединица, нарочито на откривеним боковима и у позадини. Карактеристични ће бити и врло чести напади из покрета уз кратке припреме и организовања борбених дејстава.

Масовно учешће ваздушнодесантних јединица биће сталан прагматички савремене операције. Непредвиђени задаци, изненађења, пренос тежишта борби на нове правце, одбијање браниочевих противнапада и противудара неминовно захтевају да се располаже снажним резервама, што такође карактерише нападну операцију.

И савремена одбрамбена операција изгледа другачије него раније, а све у вези са развитком нових борбених средстава. Дубок оперативни распоред и велика активност свих елемената борбеног распореда карактеришу савремену одбрану. Рушилачка и уништавајућа моћ нуклеарног оружја и тежња да се избегну губици у људству и материјалу натерују да се снаге и средства распореде знатно шире и дубље, што неминовно доводи до повећања одбрамбене зоне.

Усклађивање нападних и одбрамбених дејстава на целој дубини одбране и чврста веза између ватре и покрета добијају веома велики значај. Масовна примена разноврсних инжењеријских препрека и маневар њима у току операције, такође, карактеришу савремену одбрану. За чврстину одбране од особитог је значаја примена активних и пасивних мера противваздушне заштите. Извиђање сваке врсте и пре-

дузимање свих мера да се противник осујети у извођењу напада треба да буду стална брига одбране. У ту сврху резерве нуклеарних средстава треба применити тамо где ће донети најбоље резултате.

Данас одбрамбена операција омогућава маневар снагама, средствима и ватром више него раније. Због тога, комбиновање чврстог држања кључних позиција са одвајањем снага за активна дејства на погодне тачке, правце и објекте, омогућава браниоцу да делимично или у целини реши операцију у своју корист.

Стварање радиоактивних контаминираних зона и велика покретљивост јединица знатно утичу на могућности брзог одвајања од нападача, бржег заузимања и организовања следећих одбрамбених положаја. То доприноси сигурности одбране и стварању повољних момената да се нападач троши, расплићава и доведе у ситуацију да се његов напад угаси.

ЗАДАЦИ АВИЈАЦИЈЕ

Изнете карактеристике савремене нападне и одбрамбене операције и подаци о модерном авиону као борбеном средству потврђују да је за успешан исход операције нужно учешће ваздухопловства. Појава ракета и других борбених средстава не искључује авион из борбе, већ се они узајамно допуњују у компликованим условима савременог ратовања.

Задачи које ће авијација добити у евентуалној будућој операцији биће слични онима из другог светског рата и послератних локалних сукоба у Кореји, Вијетнаму, Лаосу, Конгу, Египту итд., наравно, уз друкчије специфичности и карактеристике, адекватно материјалу савременог и будућег авиона, а такође и савременим и будућим убојним средствима.

Битан је утицај који ће на будућу употребу авијације имати појава, пре свега, ракетних и термонуклеарних средстава, затим достигнућа електронике итд. На пример, раније је једино авион био способан да на ближе и даље дистанце баца разна разорна убојна средства. Данас су у наоружању многих армија масовно заступљене ракете различитих домета, које су способне да избаце мање или веће количине убојних средстава. Зато ће савремена бомбардерска и ловачко-бомбардерска авијација дејствовати упоредо са ракетама, у најтешњем садејству и узајамно се допуњавати. Упоредо са ракетама дејствоваће и ловачка авијација у борби за превласт у ваздуху. Ракете земљаваздух су данас моћно и веома ефикасно оруђе противавионске одбране, које ће знатно утицати на употребу и задатке ловачке авијације. Појава термонуклеарних средстава битно ће утицати на услове бомбардовања. Кад су ловачка и ловачко-бомбардерска авијација дејствовале класичним оружјем, често је било нужно употребити стотине и хиљаде авиона да би се уништио неки објекат. Данас се све то може постићи једним авионом натовареним термонуклеарним убојним средствима, итд. Али, реч је ипак само о утицају, о другачијим условима за рад авијације, који су наметнути новим достигнућима науке и технике, а не о искључивању авијације из учешћа у извршавању

разних врло значајних задатака у појединој операцији и рату у целини. Задаци авијације у извиђању, учешћу у борби за превласт у ваздуху, посредној и непосредној подршци копнених снага и ратне морнарице, као и транспорту трупа и материјала, врло су важан фактор за успешан исход сваке операције.

Да размотримо, кроз примену у операцији, карактеристике наведених задатака.

Извиђање из ваздуха имало је посебан значај и одговорну улогу нарочито у минула два светска рата. Тај значај није се смањило ни у савременим условима, већ је, напротив, порастао. Савремена убојна и борбена средства, која су далеко убитачнија, треба пронаћи, неутралисати и уништавати. Способност за муњевите маневре, растреситост борбеног распореда, велика покретљивост циљева, као и друге карактеристике савремене операције, намећу извиђању из ваздуха велике захтеве.

Објекти извиђања из ваздуха у операцији су веома бројни. Ту су у првом реду рампе за лансирање ракета и стокови термонуклеарних убојних средстава, а такође и аеродроми одакле узлећу авиони натоварени тим убитачним материјалом. Откривени бокови и осетљива позадина у борбеном распореду захтевају непрекидно извиђање из ваздуха, да јединице не би биле опкољене. Растресит распоред браниоца изискује непрекидно извиђање из ваздуха са циљем да се открију његове намере, главне снаге и средства, да би се тако лакше одредио правац главног напада. Пошто ће нападач бити у ситуацији да изводи ударе на одвојеним правцима, његова извиђачка авијација ће добити веома деликатне задатке да открије све браниоачеве акције као што су правац кретања тактичких и оперативних резерви, скидање снага са мање важних и слабије угрожених сектора одбране и сл. За нападача је, такође, значајно да благовремено открије и осујети браниоачеве припреме за противнапад или противудар.

Бранилац ће под притиском јачих нападачевих снага тежити да се што безболније од њих одвоји, одступи и заузме нове одбрамбене положаје. Моменти тог одвајања могу се најефикасније открити извиђањем из ваздуха. Нужно је стално пратити и откривати промене у борбеном распореду и фортификацијском уређењу положаја и појасева, контаминирање просторија, разна запречавања и маскирање. Све тако деликатне задатке може са успехом да извршава извиђачка, а узгред и авијација других врста. Од особитог је значаја да се благовремено открију места спуштања, јачина и распоред ваздушних десаната, а пре тога, места укрцавања десантних јединица. И то ће, у првом реду, бити задаци извиђачке авијације.

Динамичност и брзе промене у савременој операцији изискују веома ефикасно реаговање на сва па и ситнија збивања. Према томе, старешине за чији се рачун врши извиђање из ваздуха не могу се задовољити достављањем података по терминима и роковима какви су били у прошлости. Наука и техника су се постарале да то буде знатно брже и ефикасније. Савремена опрема извиђачких авиона омогућава моменталну предају података на командна места и оперативне сале. Телевизијске камере, сигурно, и још у току рада извиђачког авиона у ваздуху предају, на пример, слике терена, аеродрома, железничког

и друмског саобраћаја из којих се могу видети интензитет превозења, правци напада, тежиште одбране, рејони концентрације, карактер и јачина фортификацијских објеката итд. Ако се томе дода да је савремени извиђачки авион опремљен тако да може несметано, визуелно и фотографски, извиђати дању, ноћу и по свим метеоролошким условима, без обзира да ли је терен видљив за око или не, онда се може са сигурношћу констатовати да се извиђањем из ваздуха постиже преглед целокупне оперативне ситуације и да без тог елемента не може бити говора о брзим и правилним реаговањима и одлукама па, према томе, ни о успеху операције.

Борба за превласт у ваздуху није изгубила значај — без ње се не може говорити о успеху операције. Али, савремени услови намећу начину примене авиона у борби за превласт у ваздуху одређене карактеристике које се разликују од досадашњих. Сама чињеница да ће се у ПВО масовно употребити веома ефикасне ракете, говори о томе да је ловачки авион добио моћног савезника у борби са противничким авионима и ракетама. Међутим, тај савезник, ма колико био ефикасан, не искључује авион из борбе за превласт у ваздуху. Он само знатно утиче на то да се број авиона смањи и изискује до танчина прецизиране принципе и начине садејства.

Више се не може говорити ни о типу ловачког авиона какав је био. Савремени ловачки авиони су опремљени тако да гарантују успех у обрачуну са противничким авионима и ракетама са крилима. Они су наоружани ракетама са радарским или инфрацрвеним системом самонавођења, опремљени уређајима за аутоматско довођење авиона у положај за напад, аутоматско окидање и испаливање топовске и митраљеске муниције, а перформансе су им побољшане 4—5 пута.

За савремену борбу за превласт у ваздуху карактеристично је да ће се ловачки авиони најчешће обрачунавати са појединачним ловачко-бомбардерским, бомбардерским и извиђачким авионима, за разлику од прошлих ратова, кад су се морали борити чак и са формацијама јачине неколико стотина авиона. То је условљено применом нуклеарних убојних средстава која због њихове ефикасности носе, углавном, поједини авиони. Улога ловачких авиона је велика у борби са нисколетећим формацијама и појединачним авионима, у којој ракете и друга средства ПВО нису, за сада, тако ефикасна као они.

Борба против ракета и авиона не може се данас водити без одличних средстава осматрања, јављања и навођења и без добро организоване службе у којој ће та средства бити употребљена. Овај услов проистиче и из карактеристика авиона и ракета. Наиме, време које је авиону пресретачу потребно да би сигурно пресрео противнички авион или ракету може се добити само на тај начин ако се они открију на таквом удаљењу које гарантује да се пресретач може поставити у најповољнији положај за напад.

Борба за превласт у ваздуху може се водити нападима противничке авијације на циљеве на земљи, односно ударима по базама, аеродромима, радионицама и фабрикама, а такође и у ваздуху.

Заштита борбеног распореда из ваздуха, кад се брзо напредује зависи од брзе интервенције ловачке авијације и њене маневарске

способности. Најсигурнија је заштита кад борбене групе авиона дежурају у ваздуху, али економисање снагама то не дозвољава ни земљама великог индустријског потенцијала. Међутим, по свему изгледа да ће се и тај проблем решити увођењем авиона за вертикално полетање и слетање, којем неће бити потребни гломазни, осетљиви, скупи асфалтно-бетонски аеродроми. Сем тога, већ је код постојећих ловачких авиона повећан акциони радијус, способни су да се пуне у ваздуху, а у перспективи ће бити на атомски погон па ће заштита борбеног распореда, територије и војних објеката бити далеко боља и ефикаснија.

Авијацијска подршка добија велик значај. Најефикаснија помоћ сувоземним трупима може се пружити ако се заштите од ракета са нуклеарном бојевом главом и авиона носача нуклеарних бомби. Та оружја и дају операцијама нов печат и нове карактеристике, а делују поразно ако се успешно баце на повољне циљеве и објекте. Зато се напори ловачко-бомбардерске и бомбардерске авијације морају усмерити на тучење лансирних рампи, пронађених складишта ракета са нуклеарним главама и аеродрома на којима базирају авиони намењени за ношење нуклеарних бомби. То ће свакако бити први и најважнији задатак авијације за подршку.

Оружја за масовно уништавање стварају неизвесност нарочито код браниоца. Зато ће он држати бројније покретне резерве за парирање евентуалности. Оне ће бити распоређене по целој дубини одбрамбене зоне како би интервенисале тамо где буду најпотребније. Поред супротстављања изненадним ударима, оне ће се употребити за смењивање јединица које су претрпеле велике губитке од нуклеарних удара, за појачање противнапада и противудара. Такве резерве представљају врло опасне снаге за нападача који наступа великим темпом, по одвојеним правцима и, често, са ризиком у неизвесност. Као други по важности задатак подржавајуће авијације за подршку биће проналажење и уништавање браниочевих покретних резерви.

Нападна операција ће се изводити на широком фронту и по одвојеним правцима. Најчешће, јединице на појединим нападним правцима неће имати међусобне теренске и ватрене везе класичним оружјем, па је природно да ће бокови и позадина уклињеног нападача бити осетљиви. Такву ситуацију ће бранилац користити и предузимати све мере за удар на осетљива места нападача. Стога се авијацији за подршку намеће врло деликатан задатак да штити бокове и позадину нападачевим трупима на одвојеним правцима. Важно је додати да ће се ту авијација често срести и са малим браниочевим јединицама које ће бити у непосредном контакту са нападачем па се неће моћи употребити нуклеарна убојна средства. У том случају је авијација за подршку класичним убојним средствима врло ефикасна и једино она може брзо и добро да помогне и интервенише не само на боковима и у позадини већ и на фронту и свуда где се ради о ситним покретним циљевима, односно где су обе стране у непосредном контакту.

Бранилац ће широко примењивати ваздушне десанте било бацањем или спуштањем. Ове веома покретне и моћне резерве савремене операције ће угрожавати бокове и позадину нападача, штитити угро-

жене секторе одбране, одбијати обухватне маневре, спречавати нападача у тактичком и оперативном опкољавању, појачавати снагама и средствима јединице одређене за противнападе и противударе. У борби за уништење или неутралисање ваздушних десаната, авијација ће и даље играти једну од главних улога. Најбоље је уништавати ваздушнодесантне јединице на местима укрцавања. Ако се то неће моћи постићи, онда ће се тежити удару по транспортним авионима и хеликоптерима на марш-рути у ваздуху. Међутим, најчешће ће се, ипак, авијација обрачунавати са ваздушнодесантним јединицама тек онда кад се искрцају на земљу. У борби са ваздушним десантима авијација има данас моћног савезника — ракете. Између њих треба претходно до детаља организовати садејство и поделити задатке.

У савременим условима често ће долазити до сусретних борби, уклињавања и могућности за окружења мањих или већих браниоачевих делова. Исход сусретних борби зависиће добрим делом и од тога која ће страна дотичног момента више знати о ситуацији. Извиђачка и ловачко-бомбардерска авијација имаће деликатне задатке у борбама за окружење браниоца и у сусретним борбама. За њена дејства у таквим борбама биће карактеристична употреба претежно класичних убојних средстава, која ће бити и један од главних фактора успеха.

У борби за изоловање бојишта од придоласка свежих снага и средстава, као и у откривању момента одступања па, даље, у гоњењу, авијација ће одиграти видну улогу. Иако су за те задатке ракете, као ново борбено средство, врло ефикасне, оне не искључују учешће авијације. Штавише, она ће извршавати лавовски део тог посла.

У савременој одбрамбеној операцији авијација ће се, у првом реду, борити против оружја за масовно уништавање, снагама и средствима који гарантују успех, затим са тактичким и оперативним резервама и ваздушним десантима. Она ће учествовати у спречавању нападача да окружи и уништи мање и веће браниоачеве јединице, подржавати противнападе и противударе, изоловати бојишта од придоласка нових нападачевих снага, штитити браниоца при одступању и гоњењу.

Задаци авијације у ваздушном транспорту су велики и разнолики. Поред оног што је напред о томе речено, поменућемо нека карактеристична превозења ваздушним путем, не упуштајући се подробно у техничку и тактичку страну ове делатности авијације у току операције. Данашњи транспортни авиони способни су да носе велике терете. Они превозе људе, ратну опрему, наоружање и животне потребе. Могу да носе и тако гломазна борбена средства као што су: тенкови, топови, камиони, ракете, укључујући и балистичке пројектиле. Транспортна авијација превози на велике удаљености тактичке и оперативне јединице способне за самостална дејства. Тиме се стварају врло снажне покретне резерве које у савременој операцији имају посебан значај.

Темпо наступања данас је још важнији чинилац у операцији него раније. Но, он може бити доведен у питање поред осталог и тиме ако органи позадине не буду у могућности да фронт благовремено снабдевају убојним и погонским материјалом. Транспортна авијација

и хеликоптери биће од преке потребе за такве акције, а у многим случајевима и најефикасније средство за брз дотур тако важног материјала. Транспортни авиони и хеликоптери превозиће и такав материјал као што су рампе за лансирање ракета, потпомагати у инжињеријским радовима око преноса конструкције мостова, постављању минских поља и другом, а такође ће масовно учествовати у евакуацији људства и материјала. Ваздушним путем превозиће се тенкови, санитарска и логорска опрема и намирнице.

Хеликоптери, који се масовно уводе у наоружање свих армија, веома су корисно и употребљиво транспортно и борбено средство. Одржавање везе, извиђање, снабдевање, нарочито партизанских јединица, превозење тактичких и диверзантских десаната биће редовни задаци хеликоптера. Данас се хеликоптери опремају топовима и митраљезима и товаре бомбама, те и та чињеница говори да су, поред осталих задатака, способни и за борбу.

На крају ваља поменути да савремена операција захтева, више него до сада, брижљиво и свестрано организовано садејство авијације и копнених снага. Пре свега, треба се споразумети где, када и по којим објектима дејствовати нуклеарним убојним средствима. Веома је значајно ускладити ватру ракета и авијације, нарочито у борби за превласт у ваздуху и одбрани територије и објеката. Брзе промене изискују сигурну везу између авијације и копнених снага, како би се благовремено споразумели о промени положаја и објеката дејства. Обележавање сопствених снага изискује посебну пажњу. Досадашњи начини не могу задовољити, па ће се морати примењивати радио-техничка средства и уређаји са инфрацрвеним зрацима. Но, то је већ ван оквира ове теме.

